

דף נה

צו. כיצד לשים את המנחות?

כל המנחות גילושות בפורשים (שכך יפה לעיסה. מפרשים) ומשמרן שלא יחמיצו (מצה תהיה – החייה, כלומר הכשירנה ושמרה. גג. ורש"י).

כתבו התוס': מנחת מאפה תנור של יחיד, הואיל ואין נותנים בה שמן קודם הקמיצה, למאן דאמר כלי יבש לא נתקדשו הרי לא נתקדשה בכלי בעודה עיסה הלכך לישתה נעשית בחוץ ואינה ב'מקום זריזין', לפיכך אין לשים אותה בפורשים משום חשש חימוץ. ואולם לחם הפנים, אעפ"י שגילושו בחוץ אין לחוש בו לחימוץ משום שהוא של ציבור.

ומדברי הרמב"ם (מע"ק יב, כא; תמידין ת, ז) יש ללמוד שגם לחם הפנים, כיון שנאפה בחוץ אין לישתו בפורשים. וצ"ע (ועפ"י זבח תודה).

האם לותתים החטים למנחות – ע' בפסחים לו.

צו. כלל ופרט או פרט וכלל המרוחקים זה מזה, כיצד הם נדרשים?

לדברי רבי אפטוריקי, כלל ופרט המרוחקים זה מזה – אין דנים אותם ב'כלל ופרט', אלא נדרשים ב'דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד' – ללמד על הכלל כולו [או בא לרבות דבר מה הדומה לפרט. ע' סנהדרין מו רע"א וברש"י ותוס'].

אין חילוק אם הכלל נכתב לפני הפרט המרוחק, או להפך.

לדעת רבא (בגדה לג.) [דלא כאביי] דנים ב'כלל ופרט' אפילו מרוחקים (וכן פרושו בב"ק פה: את דעת בן עזאי, דלא כרבי). ופרשו התוס' (ור"ש משנאץ בפירושו לתו"כ צו טו, ג) שזה דוקא בענין אחד כלומר בפרשה אחת [או בכגון עשרת הדברות שביתרו ובואתחנן שחשובים כענין אחד. עתוס' פסחים ח:], אבל בשני ענינים – אף לרבא אין דנים. ואפילו באותה פרשה, כאשר הם מופלגים וענין אחר מפסיק ביניהם, מודה רבא שאין דנים (ועפ"י תוס' כאן ובב"ק פה. וע"ע בשפת אמת).

העמדת משנה בשתי אוקימתות או באוקימתא אחת ואליבא דתרי תנאי, הי עדיף – ע' בקדושין סג.

דפים נה – נו

צח. על אלו פעולות מתחייבים משום חימוץ מנחה?

המחמץ את המנחה, הלש, העורך, המקטף (– מחליק פניה במים) והאופה את העיסה המחומצת; הן את החלק הנקטר על המזבת, הן את שירי המנחה (לא תאפה חמץ חלקם) – חייב מלקות משום לא תאפה חמץ / לא תעשה חמץ. לכך יצאה אפיה מן הכלל, ללמד שחייב על כל מעשה יחיד. ואעפ"י שכבר נתחמצה מקודם ונפסלה, חייב על המשך הפעולות, כדלהלן נו:).

התוס' נקטו שאין חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא אם התרו בו על כל אחת ואחת [והוא הדין באותה מלאכה עצמה כגון אפה ואפה, חייב לפי מספר ההתראות].

ובספר טהרת הקדש צידד שחייב על כל מלאכה בפני עצמה אפילו בהתראה אחת, כעין מלאכות שבת ושאר איסורין מחולקים. וכן משמע בפירושו המיוחד לר"ש חסיד על תורת כהנים (צו. מובא בכנסת הראשונים).

אדם אחד ערך וחברו אפה – האופה לוקה שנים, משום אפיה ומשום עריכה, שהאפיה גמר עריכה היא (רב פפא, כפרש"י). ואולם אם אותו אדם שערך אפה, אינו לוקה שלש אלא שתיים.
התוס' חולקים על פרש"י וסוברים שאין האופה חייב שתיים אלא אם עשה 'גמר עריכה' עם אפיתו. והרמב"ם השמיט כל דין זה (ע' להם משנה ובה תודה).

המקורות לדין 'צפון' בשחיטת העולה ובחטאת ובקבלת דמן; הקרבנות שאינם טעונים 'צפון' וכללי הילפותות – נתבאר כל זה בזבחים מה.

דף נו

צט. מה דינם של עושי הפעולות דלהלן?

א. מטיל מום בבעל-מום במוקדשין ובפסולי המוקדשין; מחמץ (את המנחה) אחר מחמץ; מסרס אחר מסרס. ב. גרימת מום בקדשים ע"י אחרים; הנחת שאור על גבי עיסת המנחה, ללא מעשה נוסף.

א. מטיל מום בקדשים בעלי מום; רבי מאיר מחייב (כל מום לא יהיה בו). וחכמים פוטרים (תמים יהיה לרצון, כל מום לא יהיה בו).

הלכך בכור שאחזו דם, לדברי חכמים מותר להקזו לו דם אפילו במקום שנעשה בע"מ על ידי ההקזה, שהרי הוא כבר בע"מ. ובלבד שלא ישחטנו על סמך אותו המום [גזרה שלא יבואו להערים. רבי שמעון מתיר אף לשהוט על אותו מום]. ורבי מאיר אומר: מקיזים במקום שאין עושה מום. [רבי יהודה אוסר להקזו מכל וכל, שמתוך שאדם בהול על ממונו, אם תתיר לו עלול לעשות אף במקום מום].

א. לא התירו חכמים אלא כשאין לו רפואה אחרת, אבל אם יכול לרפאו על ידי הקזה במקום שאינו עושה בו מום, אין נחשב כעת כבעל מום ואסור להקזו במקום שיעשהו בעל מום (עפ"י תוס').

ב. במקום שאין הבכור מת אם לא יוקז, לא התירו חכמים להקזו (עפ"י תוס' בכורות לד. ד"ה אילימא). ג. כשאין הדבר ברור אם יעשה בעל מום, לדברי רבי שמעון מותר אפילו אפשר בדרך אחרת, כיון שאינו 'פסיק רישא' (עפ"י תוס').

ד. הכסף-משנה ולחם משנה נקטו בדעת הרמב"ם שהלכה כחכמים. ואילו בספר מנחה אפרים כתב שפסק כרבי מאיר (וע' בהרחבה בשו"ת אחיעזר ח"ב לג).

ה. הטלת מום קבוע בבעל מום עובר, משמע בתוס' ורא"ש (בבכורות לד) שאין איסור תורה בדבר. וכן פסק בשלחן ערוך (יו"ד שיג,ה). ובחדושי הנצי"ב צדד שבעל מום העובר מאליו, אסור מהתורה להטיל בו מום (וערש"ש שם; שפ"א שם וכאן; מנחת חינוך רפד; אחיעזר ח"ב לה, ה לה). ויש מי שהוסיף שאפילו המטיל מום בבכור תוך שמונה ללידתו, כיון שהוא מחוסר זמן הריהו כבע"מ עובר שאין בו איסור תורה (ע' זכר יצחק גג-נד).

בעל מום מעיקרו (שקדם מומו להקדשו) – אין בו איסור הטלת מום כלל, שאין בו אלא קדושת דמים, כדקלא בעלמא.

גם בבכור שהוא בעל מום מעיקרו מודה רבי מאיר שאין איסור תורה להטיל בו מום (עפ"י רבנו גרשום בכורות שם. וכ"מ בתוס' שם).

פסולי המוקדשין לאחר פדיונם – מותר להטיל בהם מום אפילו לר"מ (תמים יהיה לרצון).

וכן מודה ר"מ בקדשים בזמן הזה, שאין שם איסור תורה בהטלת מום (ע' ע"ז יג: ובתוס' כאן ורא"ש בכורות לג). ויש מהאחרונים הסוברים בדעת הרמב"ם (איסורי מזבח א, 1), שאסור מהתורה.

מחמץ אחר מחמץ; פירוש, הממשיך במעשה המנחה לאחר שנתחמצה – חייב לדברי הכל (לא תעשה חמץ; לא תאפה חמץ).
נראה שהוא הדין אם מוסיף החמצה על החמצת העיסה (עפ"י זבח תודה).

מסרס אחר מסרס; המנתק אברי ההולדה לאחר שכבר נכרתו (לפרש"י: מנתקם לגמרי מהגוף, זהו 'נתוק'). לתוס': כגון כורת הביצים כריתה גמורה לאחר שנכרתו חלקית, ועדיין תלויים בכיס) – חייב (ונתוק וכרות – להביא נותק אחר כורת).

ב. בכלל אזהרת הטלת מום – גרימת מום ע"י אחרים (כל מום לא יהיה בו), כגון הנחת בצק או דבילה על גבי האוון, כדי שיבוא הכלב ויטלנו.

א לרבי מאיר שדרש מכל מום דבר אחר, אין מקור לחיוב בגרמא (כן כתבו כמה אחרונים בשיטת הרמב"ם שלדבריהם פסק כר"מ ולכך השמיט חיוב בגרימת מום – עפ"י בית אפרים יו"ד עה ועוד). ואולם כמה אחרונים מפרשים שהרמב"ם פסק כחכמים (ע"ע אחיעזר ח"ב לג, ב ג).

ב. יש אומרים (עפ"י משמעות דברי הרמב"ם) שאמירה לנכרי להטיל מום, דינה כגרמא. הניח שאור על גבי עיסה והלך וישב לו, ונתחמצה – חייב (שקורא אני בו לא תעשה חמץ), ואעפ"י שלא נתחמצה אלא בצד אחד.

לפרש"י חייב גם כשלא היפך. ולפירוש התוס' יש אומרים שאינו חייב אלא בשהיפך מפני שאין זה חימוץ גמור ואין חייבים עליו בצד אחד (עפ"י צאן קדשים ועוד). ויש שפרש שגם להתוס' חייב אפילו מצד אחד, הגם שאינו אלא חמץ נוקשה (טהרת הקדש). ויש שפירש שלפי המסקנא הוי חמץ גמור, ולכך חייב בצד אחד (עפ"י שפת אמת).

דף נז

ק. א. הניח בשר על גבי גחלים בשבת – האם חייב משום צליה?

ב. הקודח בשבת חור קטן במקדח – מה דינו?

א. הניח בשר על גבי גחלים בשבת; היפך בו – חייב. לא היפך – פטור. המדובר באופן שלא נצלה כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי (שליש בישול או חצי. ערש"י ורמב"ם), שמצד אחד פטור ומשני צדדים חייב. אבל אם נצלה צליה גמורה כשיעור גרוגרת חייב אפילו לא היפך. נצלה בשנים ושלושה מקומות ואין בכל אחד בכדי גרוגרת אלא בצירוף – תלוי הדבר בשתי הלשונות בדברי רבא, אם מצרפים אותם לשיעור חיוב.

ב. הקודח נקב במקדח, ויש בו כדי שן המפתח – חייב. ואם לאו – פטור.

יש לשמוע מהסוגיא שגם כאשר אינו ראוי לשן המפתח, אם ניקב בכמה מקומות שראויים לצירוף כדרך שעושים הנגרים כמה חורים סמוכים כדי לחברם – חייב.

עוד בדיני עשיית נקב בשבת – ע' בשבת קב.

קא. מה דינו של המחמיץ את המנחה באופנים דלהלן: